

FABRICA DE ZAHĂR „IȚCANI” S. A. R. ÎN PERIOADA MARIÍ DEPRESIUNI ECONOMICE. PREȚUL DUREROS AL SUPRAVIEȚUIRII

MIHAI-AURELIAN CĂRUNTU

**The “Ițcani” S.A.R. Sugar Factory during the great economic depression.
The painful price of survival**

(Abstract)

In his study, the author analyzes the effects of the Great Depression of the interwar period on Sugar Factory “Ițcani” S.A.R. Decreased domestic consumption of sugar and sugar prices fall, financial-economic consequences were devastating the industry. Production was drastically reduced, there were periods of inactivity, and the number of employees and salaries have been reduced drastically. In this context there is government intervention to regulate production and sale of sugar.

Keywords: Sugar Factory “Ițcani”, W. Dinerman, Great Depression production, price, Sugar Office, Sugar Law.

Piatra de temelie a Fabricii de Zahăr „Ițcani” S.A.R. a fost pusă la 18 martie 1927, în cadrul unei ceremonii la care au fost invitate să participe oficialitățile orașului, în frunte cu primarul Sucevei, dr. N. Polonic¹. Întreprinderea a fost construită pe malul râului Suceava, în apropierea gării Ițcani și la încrucișarea șoselelor Câmpulung–Suceava–Botoșani, Fălticeni–Suceava–Cernăuți Brăești–Suceava–Dorohoi. Inițiativa colonelului Alexander Tilleman privind înființarea unei fabrici de zahăr la Ițcani urmărea redresarea economică a regiunii, prir relansarea activității industriale, impulsionarea dezvoltării agriculturii și satisfacerea cerințelor tot mai mari ale pieței². Astfel, până în anul 1929, consumul de zahăr pe cap de locuitor a înregistrat o creștere, de la 7,2 kg în 1925, la 8,3 kg în 1929³. La

¹ Serviciul Județean Suceava a Arhivelor Naționale (în continuare se va cita: S.J.S.A.N.), Fond *Primăria județului Suceava*, d. 21/1927, f. 1.

² Vezi *Actul Constitutiv* în „Monitorul Oficial”, București, nr. 43, 25 februarie 1927 p. 2 454–2 456.

³ *Enciclopedia României*, vol. IV, București, 1943, p. 922.

doar șapte luni de la punerea pietrei de temelie, în 27 octombrie 1927, era produs primul lot de zahăr „made în Suceava”⁴.

Conducerea unității din Ițcani s-a confruntat de la început cu probleme dintre cele mai diverse, ca de pildă asigurarea ritmică cu materie primă, creșterea randamentului de fabricație, diversificarea producției și încadrarea cu personal de specialitate. Noua fabrică trebuia să se impună în primul rând pe piața din nordul Moldovei, dominată de o concentrare masivă de întreprinderi producătoare de zahăr. Concurența din regiune era reprezentată de puternica grupare formată de cele trei unități din județul Cernăuți – „Lujeni”, „Jucica” și „Crisciat�ec” –, la care se adăugau fabricile de la Ripiceni (jud. Botoșani) și Zarojani (jud. Hotin)⁵.

România se încadra printre țările cu o producție modestă de zahăr din sfeclă, după cum rezultă din cifrele comparative, exprimate în tone, oferite de *F. O. Light's Monthly Report* într-un tabel, pe care îl redăm parțial⁶:

Țara	1927/1928	1928/1929	1929/1930
Germania	1 664 412	1 851 262	1 850 000
Cehoslovacia	1 239 155	1 042 948	1 025 000
Franța	863 206	903 075	840 000
Polonia	566 961	756 889	850 000
Ungaria	186 701	220 062	240 000
România	139 522	130 000	80 000
Bulgaria	42 977	29 870	40 000

Țările europene (inclusiv U.R.S.S.) au produs în anul 1929 nu mai puțin de 8 467 327 tone de zahăr. Stocul mondial vizibil de zahăr a crescut de la 2 408 600 tone în 1928, la 3 033 192 tone în 1929. În pofida faptului că piața dădea semne de saturație, unele țări își propuneau dezvoltarea activității în acest sector. Spre exemplu, Cehoslovacia avea nevoie de o suprafață mai extinsă cu sfeclă de zahăr în campania din 1929/30, deoarece numărul fabricilor sale de zahăr a sporit de la 141 la 151, iar Polonia a obținut în această campanie o producție mai mare cu 14% față de cea precedentă⁷. În mod evident, și în acest domeniu se creau toate premisele pentru declanșarea unei crize de supraproducție, care va produce mari pierderi, blocând schimburile internaționale cu produsele specifice industriei zahărului.

Semnele Marii Crize s-au făcut simțite în România încă din 1928, an cu o producție agricolă submediocră, marcat de lipsa unui program unitar în orientarea politicii economice și a oricărei colaborări între guvern și inițiativa privată. În aceste condiții, stabilizarea parțială a leului, realizată cu un an în urmă, nu a reușit

⁴ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 32/1947 f. 84v.

⁵ *Indicatorul industriei românești. 1938*, București, f. a., p. 454–456.

⁶ „Corespondență Economică”. *Buletinul Ministerului de Industrie și Comerț*, București, nr. 11–12, noiembrie–decembrie 1929, p. 38–39.

⁷ *Ibidem*.

să reglementeze situația financiară datorită unei balanțe comerciale dezechilibrate⁸. Astfel, 1928 „a fost un an de gravă criză”, deoarece producția slabă de porumb a compromis exportul, taxele vamale au scumpit mărfurile de import, iar puterea de cumpărare a populației a scăzut⁹. Într-un referat, susținut în ședința din 1 august 1929 a Camerei de Comerț și Industrie Cernăuți, se trăgea un veritabil semnal de alarmă: „Balanța noastră comercială este pasivă, bugetul statului arată un deficit, desfacerea articolelor industriale indigene și ale celor importate s-a redus așa de mult în urma scăderii puterii de cumpărare și de consumație a populațiunii, încât se micșorează și producțiunea în consecință. Criza economică a cuprins toate ramurile economice din toate regiunile noastre. Numărul falimentelor, al concordatelor și al moratoriilor au atins o cifră neînregistrată încă până-n prezent”¹⁰.

Anul 1929 a debutat promițător, ca urmare a stabilizării monedei naționale și a încheierii împrumutului extern în februarie, efecte pozitive care au durat scurt timp. Balanța comercială activă înregistrată în luna august, precum și alți indicatori economici favorabili, creau falsa impresie că actuala criză „e pe cale de tămăduire, dacă se va urma de către conducători un program de economii bugetare și se va crea acele instituții financiare, menite să dea un nou impuls și o nouă viață agriculturii noastre”¹¹. A urmat criza din Germania, care a afectat direct Bucovina¹² – deoarece comerțul cu lemn și cereale își avea drept principal debușeu Germania – și apoi *craș*-ul de la Bursa din New York, din 29 octombrie, numită „Marțea Neagră”, cu efecte devastatoare la nivel global¹³. Pentru Bucovina „este anul celei mai pronunțate depresiuni după prăbușirea Austriei” (s. n. – M.-A. C), deoarece „a sporit înspăimântător șomajul și în circumscripția noastră, unde de altfel mai înainte fusesem scutiți de această nenorocire”. Exportul s-a prăbușit, puterea de cumpărare și consumul populației s-a redus drastic, ajungându-se „într-o cumplită criză de desfacere”¹⁴. În consecință, industria creată în ultimii ani, care s-a dezvoltat în spatele unei politici protecționiste, nu a mai putut face față concurenței celei din Vest, producția fiind mai mare decât puterea de absorbție a pieții interne.

⁸ C. C. Damian, *Evoluția crizei în România. Studiu economico-social*, București, 1936, p. 25–27. Stabilizarea leului a fost posibilă în urma împrumutului a 120 milioane de dolari. la începutul anului 1929, de la un grup financiar condus de Bank of Blair din New York. Cf. Henri Prost, *Destinul României (1918–1954)*, București, Editura Compania, 2006, p. 84.

⁹ „Buletinul Oficial al Camerei de Comerț și Industrie Cernăuți”, Cernăuți, anul IV, nr. 15, 1929, p. 27.

¹⁰ *Ibidem*, p. 26.

¹¹ „Buletinul Bursei București”, București, nr. 1, octombrie 1929, p. 45.

¹² Spre exemplu, importul german de cereale a scăzut, din punct de vedere valoric, în anul 1931, cu 77%, iar cel de cherestea cu 46%. Cf. „Corespondență economică”. Buletinul Ministerului de Industrie și Comerț, anul XIV, nr. 3, martie 1932, p. 6.

¹³ J. A. S. Grenville, *A History of the World. From the 20th to The 21st Century*, Routledge, 2005, p. 153.

¹⁴ „Buletinul Oficial al Camerei de Comerț și Industrie Cernăuți”, anul V, nr. 4, 1930, p. 142–143.

Marea depresiune economică din perioada 1929–1933, care a avut consecințe și în anii imediat următori, a afectat în mod profund industria zahărului din țara noastră și, implicit, Societatea „Ițcani”. În 1928, fabricile de zahăr din Bucovina, „Jucica”, „Lujeni” și „Crisciateg”, au fuzionat într-un singur consorțiu, dar, un an mai târziu, ultima și-a sistat activitatea. În pofida acestui fapt, producția celor două unități, în campania 1929–1930, se ridică la 1 839 de vagoane de zahăr, din care 1 197 erau produse de „Jucica”¹⁵. Potrivit datelor oferite de Camera de Comerț și Industrie Cernăuți, în aceeași perioadă, producția Societății „Ițcani” ar fi reprezentat 700 de vagoane de zahăr, dar, alte surse consultate de noi, indică o producție sensibil mai mică, cantitatea menționată fiind realizată în campania din 1928–1929. Totodată, comercializarea producției tuturor fabricilor de zahăr din țară, cu excepția celor basarabene, a fost reglementată printr-un Birou de desfacere¹⁶.

Pentru a reduce stocurile de zahăr rămase din campania trecută, s-a micșorat suprafața cultivată cu sfeclă la 1 338 ha, de pe care s-au recoltat 2 547 de vagoane, care reprezintă o cantitate de 365 de vagoane de zahăr. La ședința din 22 noiembrie 1930, ținută la sediul Societății de la București (Calea Victoriei, nr. 11, clădirea Grand Hotel), administratorul-delegat, W. Dinerman, preciza că, „în cursul acestui exercițiu, Fabrica «Ițcani» a avut de susținut, cu celelalte din Oficiu, o serioasă luptă de concurență contra fabricii «Zarojani», care nu face parte din Oficiu și care a răpit acestuia o parte din clientelă”. În același timp, datorită crizei economice, consumul nu a crescut și „este astăzi cu mult sub nivelul statelor culturale”¹⁷. În perioada 1929–1930 s-a reușit totuși obținerea unui beneficiu net de 10 912 545 610 lei, ce a fost repartizat sub formă de dividende: 5%+5% (al doilea dividend) și 10 +2%, Consiliului de Administrație¹⁸.

Procesul de fabricație din campania 1930–1931 s-a încheiat la 17 ianuarie, după 99 de zile, din care s-au lucrat efectiv 93 zile, iar timp de șase zile instalațiile au fost oprite pentru curățenie și reparații. Fabrica a contractat 2 772,8 ha de sfeclă, din care s-au recoltat 2 596 ha. În acest timp au fost prelucrate 5 780,2 vagoane de sfeclă și s-au produs aproximativ 800 de vagoane de zahăr¹⁹. La cantitatea menționată s-au mai adăugat 40 tone de zahăr brut, 2 300 tone melasă improprie alimentației și 2 250 tone borhot uscat de sfeclă²⁰. La nivelul întregii Bucovine s-au obținut următoarele cantități de zahăr²¹: Fabrica din Jucica – 2 074 vagoane; Fabrica din Lujeni – 1 000 vagoane; Fabrica din Ițcani – 805 vagoane; Fabrica din Crisciateg – 1 421 vagoane; total – 6 300 vagoane.

¹⁵ *Ibidem*, p. 158.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 1/1927–1936, p. 28–29.

¹⁸ *Ibidem*, d. 2/1928–1948, p. 12.

¹⁹ *Ibidem*, d. 1/1927–1936, p. 35.

²⁰ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita: A.N.I.C.), Fond *Ministerul Industriei și Comerțului. Direcția Statistică Industrială*, d. 622/1929–1940, *Statistica industrială 1930*, p. 14.

²¹ „Buletinul Oficial al Camerei de Comerț și Industrie Cernăuți”, nr. 4–6, 1931, p. 187.

În concluzie, s-au obținut cu 1 000 de vagoane mai mult decât în ultima campanie (aproximativ 40% din producția României), în timp ce producția întregii țări (fără fabrica necartelată de la Zarojani) a ajuns la 15 159 de vagoane. Supraproducția de zahăr a complicat și mai mult problema găsirii unor noi piețe de desfacere „și a pus pe tapet chestiunea promovării exportului de zahăr, prin acordarea de prime de export”²².

Administratorul-delegat W. Dinerman a expus Consiliului de Administrație, întrunit în 25 februarie 1931, „abuzurile ce se fac la Oficiul de Vânzare al Zahărului, abuzuri care duc la o dezorganizare a vânzării”. Drept urmare, Societatea „Ițcani” a fost nevoită să înainteze Comisiei de Arbitri un proces de reziliere a contractului încheiat cu Oficiul²³. Procesul intentat a fost pierdut de conducerea fabricii din Ițcani, care avea totuși să constate, în iulie 1931, că în urma acestuia „s-au făcut la Oficiu schimbări radicale în bine”²⁴.

Conflictul cu Oficiul a continuat în anul următor, acesta fiind considerat o instituție neviabilă din cauza „nedreptății distribuirii cotelor”, care permiteau unor grupuri de fabrici să absoarbă cote nejustificat de mari pentru unități vechi, scoase din uz, dar pe care le fructificau la maxim alte întreprinderi. Astfel, unitățile mici, cum era Societatea „Ițcani”, „se văd stingherite în exploatarea lor, prin micimea cotei, neputând utiliza capacitatea de prelucrare”²⁵. La acest punct de vedere s-au raliat și fabricile de zahăr din Arad, Chitila și Zarojani. În toamna anului 1932, datorită informațiilor cu privire la iminenta intrare în funcțiune a Fabricii de Zahăr „Freidorf”, din apropierea Timișoarei, care se găsea în legături financiare cu fabrica din Arad, s-a hotărât în unanimitate ca Societatea „Ițcani” să facă uz de clauza care îi permitea să rezilieze contractul cu Oficiul de Vânzare al Zahărului în termen de 6 luni de zile²⁶.

În perioada crizei economice, prețul sfeclei și cel al zahărului au cunoscut fluctuații importante, care nu au fost de cele mai multe ori în avantajul industriei de profil. Pentru a armoniza regimul culturii sfeclei de zahăr cu procesul de fabricație, s-a constituit, pe lângă Ministerul de Industrie și Comerț, Comisia mixtă a zahărului, compusă din reprezentanții cultivatorilor, câte un reprezentant al fiecărei fabrici de zahăr și doi delegați din partea ministerelor de resort. Principalele atribuții ale comisiei mixte erau următoarele: elaborarea anuală a convenției și a contractului-tip dintre cultivatori și fabricanți; stabilirea în fiecare an a cantității de zahăr ce trebuie fabricată și suprafața necesară să fie însămânțată cu sfeclă de zahăr; fixarea prețului zahărului în raport cu prețul zahărului consumat în interior și a celui ce urmează să fie exportat; medierea litigiilor care s-ar ivi între cultivatori și fabrici. Fiind un organ consultativ, în caz de dezacord, Comisia mixtă era supusă

²² *Ibidem*.

²³ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 1/1927–1936, p. 36.

²⁴ *Ibidem*, p. 39.

²⁵ *Ibidem*, p. 50–51.

²⁶ *Ibidem*.

judecății unui organ de arbitraj, iar divergențele dintre arbitri erau supuse judecării Înaltei Curți de Casație. Astfel, hotărârile adoptate deveneau obligatorii pentru toate fabricile de zahăr și pentru cultivatori²⁷.

În urma tratatelor purtate la Ministerul Industriei cu reprezentanții cultivatorilor din Comisia mixtă în primăvara anului 1931, problema a fost rezolvată prin intervenția delegației economice a Guvernului. Prețul era stabilit la 10 600 lei vagonul de sfeclă predată fabricilor în toamna anului 1930, iar diferența de 2 600 lei/vagon urma să fie achitată în cel mai scurt timp cultivatorilor. În acest fel fabricile aveau posibilitatea să-și desfacă surplusul de zahăr rezultat din campania 1930–1931 la prețul actual, pe piața internă, până la epuizarea stocurilor²⁸. Un bilanț al producției Societății „Ițcani” pe ultimii patru ani se prezenta în felul următor²⁹: 1927/1928 – 251 vagoane de zahăr; 1928/1929 – 683; 1929/1930 – 472; 1930/1931 – 798.

Pentru reducerea stocului de zahăr existent în țară, pentru campania 1931–1932, fabricile urmau să cultive cu sfeclă o suprafață redusă cu 15 000 ha. La acesta se adăuga protecția vamală, deja în vigoare, măsuri care încercau să instituie un regim stabil în cadrul industriei zahărului pe o durată de doi–trei ani. În consecință, conducerea Societății „Ițcani” a hotărât ca, în campania din 1931–1932, fabrica să nu mai fie pusă în funcțiune, „pentru a evita o aglomerare de stocuri noi de zahăr și a permite lichidarea celor vechi”³⁰. Potrivit datelor cuprinse în *Raportul statistic pe anul 1931*, numărul angajaților întreprinderii s-a redus drastic. Astfel, au fost menținuți doar șapte lucrători calificați și 18 necalificați, iar personalul de conducere și ajutor a scăzut la 18 persoane, față de 52 în anul precedent³¹.

În cadrul ședinței Consiliului de Administrație din data de 16 februarie 1932, W. Dinerman constata că, în urma supraproducției din ultimul an, la care se adaugă stocul din campaniile trecute și scăderea consumului datorită crizei economice generale, era posibil ca și în viitoarea campanie „numai una sau două fabrici din țară vor lucra”³². Viitorul se prezenta și mai sumbru pentru această industrie deoarece, în urma campaniei de presă dezlănțuite de o serie de „foi de scandal” din capitală, Guvernul și-a încălcat propriul angajament (în mod formal, prin semnătura ministrului Industriei, se garanta, pe timp de trei ani, prețul zahărului), trecând în 19 decembrie 1931 la o primă reducere, cu cinci lei, a prețului zahărului. O a doua lovitură din partea executivului a venit la 15 martie 1932, când, „cu totul arbitrar” și „în disprețul convențiilor existente”, a aplicat o nouă reducere a prețului, cu patru lei, care a produs industriei zahărului o pierdere evaluată la 960

²⁷ C. Hamangiu, *Codul General al României. Legi uzuale*, vol. XXI, 1933, București, 1934, p. 266–267.

²⁸ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 1/1927–1936, p. 39.

²⁹ *Ibidem*, p. 46.

³⁰ *Ibidem*, p. 38.

³¹ A.N.I.C., Fond *Ministerul Industriei și Comerțului. Direcția Statistică Industrială*, d. 622/1929–1940, *Statistica industrială – 1931*, p. 19–19v.

³² S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 1/1927–1936, p. 40.

milioane de lei³³. După cele două reduceri de preț, Fabrica de Zahăr din Ițcani a suferit o pagubă de 42 milioane de lei, datorită deprecierei stocului de zahăr, care era de 516 vagoane în 1931 și 447 vagoane în martie 1932³⁴.

În ședința Consiliului din 8 octombrie 1932 s-a precizat în mod deschis că toate aceste pierderi se datorau „măsurilor luate de Guvern împotriva angajamentelor sale și deci sunt rezultate independent de buna gospodărire a Societății noastre”³⁵. Pentru reducerea costului de producție și sporirea productivității s-au adoptat diverse modificări utilajului în scopul automatizării operațiilor. Astfel, la saturația de zeamă s-au modificat conductele pentru lucru continuu și toate conductele de scos apă condensată de la stația de evaporare, iar producția de zahăr cubic s-a simplificat. Capacitatea de prelucrare zilnică s-a mărit cu două vagoane, iar numărul lucrătorilor s-a micșorat cu 24 pe zi în comparație cu ultima campanie³⁶. Chiar și în acest context economic, complet defavorabil, Societatea „Ițcani” a obținut un beneficiu minim de 687 575,50 lei, dar care nu permitea plata niciunui dividend³⁷.

Alte pierderi au fost datorate neînțelegerilor dintre diverșii producători de zahăr, chiar dacă în mod formal aparțineau aceluiași cartel. Scurta „dizidență” de o lună a fabricilor „Bod” și „Tg. Mureș” a creat o „luptă de concurență” între acestea din urmă și cele rămase în Oficiu, astfel că în unele zone din țară prețul zahărului a scăzut la 24 de lei, față de prețul maximal de 28 de lei fixat de Guvern³⁸. Pe piața din Cernăuți, dominată de monopolul fabricilor din nordul Bucovinei, prețul în detaliu al zahărului, în decembrie 1931, era cuprins între 37 și 40 de lei kg, cea mai ridicată limită inferioară la nivelul României Mari³⁹.

Pentru eliminarea concurenței se recurgea la cele mai neortodoxe metode. Spre exemplu, o serie de fabrici din cartel i-au propus lui W. Dinerman cedarea cotei Societății „Ițcani”, în schimbul unei indemnizații în bani, astfel încât fabrica să nu lucreze nici în campania 1932–1933. Această propunere era greu de acceptat, în condițiile în care „un nou an de inactivitate ar însemna ruina materialelor și reducerea mașinilor la starea de fier vechi”⁴⁰. Drept urmare, s-a stabilit susținerea unei campanii reduse pentru acoperirea strictului necesar de zahăr, evaluat la 150–170 de vagoane. În acest scop, se prevedea contractarea sfeclei exclusiv cu cultivatorii din apropierea fabricii, astfel încât acestora să li se ofere posibilitatea

³³ *Ibidem*, p. 45.

³⁴ *Ibidem*, p. 52.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ A.N.I.C., Fond Ministerul Industriei și Comerțului. Direcția Statistică Industrială, d. 622/1929–1940, *Statistica industrială – 1932*, p. 31.

³⁷ S.J.S.A.N., Fond Primăria județului Suceava, d. 1/1927–1936, p. 41.

³⁸ *Ibidem*, p. 45.

³⁹ „Correspondență Economică”. Buletinul Ministerului de Industrie și Comerț, anul XIV, nr. 1–2, ianuarie–februarie 1932, p. 9.

⁴⁰ S.J.S.A.N., Fond Primăria județului Suceava, d. 1/1927–1936, p. 46.

„să-și valorifice în mod avantajos munca agricolă”⁴¹. Pentru a asigura desfășurarea cu succes a noii campanii a fost angajat pe postul de director tehnic A. Horovitz, sosit de la Fabrica „Zarojani”, persoană care a mai deținut această funcție la Societatea „Ițcani” în 1927⁴². Totodată, s-a dublat numărul lucrătorilor calificați, de la șapte în urmă cu un an la 14, dar numărul celor necalificați a fost redus la nouă⁴³. Campania de prelucrare din toamna anului 1932 a durat doar 33 zile și a avut drept rezultat producerea a 1 621 436 kg de zahăr, în condițiile în care exista un stoc vechi de zahăr de 2 332 597 kg⁴⁴.

O grea pierdere pentru Societatea „Ițcani”, în acea perioadă de grele încercări prin care trecea industria românească, o reprezintă decesul, la 4 martie 1933, a lui W. Dinerman, administratorul-delegat, „inițiator, fondator și conducător neobosit al fabricii de zahăr”, în locul său fiind desemnat S. Dulberg⁴⁵. Consiliul de administrație (inclusiv cenzorii) era format la acea dată din următoarele persoane: I. V. Stârcea (președinte), dr. E. Popovici⁴⁶, C. M. Popovici, H. Gatkiewicz, ing. Iacobovici, ing. A. W. Dinerman, Alex. Einhorn, C. Garoflid, N. Schapira, N. D. Chirculecu, Al. Tilleman, S. Dulberg; cenzori: M. Butculescu, I. Gametiu, M. Herșcovici, dr. D. A. Popovici, I. Vasilescu-Notara, M. Micu. Valoarea totală a investițiilor Societății „Ițcani” la data de 31 decembrie 1933 era de 162 827 332 lei⁴⁷.

În data de 1 mai 1933 s-a desființat Oficiul Zahărului, astfel că fiecare dintre fabricile componente și-au recăpătat libertatea în politica de vânzări, „ceea ce pe de altă parte înșă, înseamnă și ivirea unei concurențe de preț pe piața de zahăr”. Pentru a evita acest lucru și o eventuală „sindicalizare forțată”, fabricile de zahăr au intrat în tratative pentru reconstituirea cartelului într-un nou Oficiu⁴⁸. Datorită amplasării din punct de vedere geografic a Societății „Ițcani” într-un raion comun de vânzare cu fabricile din nordul Bucovinei, s-a ajuns la un „acord amiabil” cu unitățile cu același profil de la Lujeni, Jucica, Ripiceni și Crisciatic, în scopul de a evita „o concurență acerbă în imediata ei apropiere”⁴⁹. În aceste condiții, stocurile existente de zahăr s-au redus treptat, de la 143 de vagoane la 1 mai 1933, la 72,5 vagoane în iulie 1933⁵⁰.

⁴¹ *Ibidem*, p. 47.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ A.N.I.C., Fond *Ministerul Industriei și Comerțului. Direcția Statistică Industrială*, d. 622/1929–1940, *Statistica industrială – 1932*, p. 27v–28.

⁴⁴ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 2/1928–1948, p. 24.

⁴⁵ *Ibidem*, d. 1/1927–1936, p. 56.

⁴⁶ Eusebie Popovici (1863–1937) – profesor, președinte al Societății „Școala Română” din Suceava, primul primar român al Sucevei după 1918, membru al Congresului General al Bucovinei, parlamentar în perioada 1920–1921 și 1926–1927. Cf. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Suceava, 2004, p. 247.

⁴⁷ A.N.I.C., Fond *Ministerul Industriei și Comerțului. Direcția Statistică Industrială*, d. 622/1929–1940, *Statistica industrială – 1933*, p. 33v–35.

⁴⁸ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 2/1928–1948, p. 59–60.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 71.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 68–69.

Legea zahărului a instituit amenzi foarte mari împotriva întreprinderilor care nu lucrează, mergând până la retragerea autorizației de funcționare. În primul an de încetare a lucrului, „fără un motiv de forță majoră”, fabrica urma să plătească de 40 ori taxa de licență anuală; dacă acest lucru se repeta în decurs de cinci ani, amenda sporea de 100 de ori, iar în caz că unitatea nu lucra timp de trei ani consecutiv, ea își pierdea definitiv autorizația de funcționare⁵¹. Drept urmare, propunerile privind neactivarea fabricii prin cedarea cotei sau închirierea acesteia, au fost respinse de toți membrii Consiliului, „aceste soluții fiind antilegale și pe deasupra oneroase, deci lipsite de interes”⁵². În vederea finanțării campaniei din 1933–1934, direcțiunea a primit mandatul de a începe tratative cu Societatea Națională de Credit Industrial, în vederea obținerii unui credit de 25 milioane de lei și să încerce obținerea reducerii dobânzilor la unele împrumuturi mai vechi de la Banca „Moldova”⁵³.

În anul 1933 au funcționat în Bucovina doar două fabrici de zahăr. Este demn de reținut faptul că, în condițiile gravei recesiuni economice, au continuat să reziste pe piață două mici unități, de la Slobozia-Băniliei și Stupca, care au produs 103 vagoane de glucoză și zahăr extras din struguri⁵⁴.

În această perioadă, conducerea fabricii de zahăr era tot mai mult presată de plata utilajelor expediate de la Českomoravska-Kolben-Danek din Praga, între anii 1927 și 1930. Până în martie 1933 Societatea „Ițcani” „a executat în mod punctual toate obligațiunile ei de plată față de sus-arătata societate”. În acel an fabrica a intrat „în dificultăți” și a reușit să obțină o nouă reeșalonare de plată a restanței în rate săptămânale a 20 000 kč (coroane cehoslovace). Societatea cehoslovacă a înțeles greutățile prin care trecea Fabrica „Ițcani”, acceptând un nou aranjament și reducerea creanței de la 815 139³⁰ kč la 644 529⁸⁸ kč, sold care urma să fie plătit în rate lunare începând cu data de 15 ianuarie 1936, cu precizarea că „la suma redusă nu va curge nici o dobândă”⁵⁵.

Întreprinderile „Škoda” aveau o creanță împotriva Societății „Ițcani” pentru instalațiile livrate, la care s-au adăugat dobânzile acumulate în cursul anilor. Reprezentanții acestei firme au somat, în repetate rânduri, conducerea fabricii de zahăr să achite această datorie, care a ajuns la sfârșitul anului 1935 la 307 415 kč. Datorită situației dificile provocate de concordatul Băncii „Moldova” și conjuncturii nefavorabile din timpul concurenței, nu s-a putut oferi nici o formă de aranjament financiar Societății „Škoda”. Din acest motiv, Societatea „Ițcani” a fost dată în judecată și condamnată în Cehoslovacia, dar împotriva sentinței s-a făcut recurs pentru procedură incompletă. Societatea „Škoda” a propus, la începutul

⁵¹ C. Hamangiu, *Codul General al României. Legi uzuale*, vol. XXI, 1933, București, 1934, p. 259.

⁵² S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 2/1928–1948, p. 63–64.

⁵³ *Ibidem*, p. 68–69.

⁵⁴ „Buletinul Oficial al Camerei de Comerț și Industrie Cernăuți”, nr. 4–6, 1934, p. 18.

⁵⁵ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 2/1928–1948, p. 162–163.

anului 1936, micșorarea creanței la 124 032 kč (cu aproximativ 40%), sumă care trebuia să fie achitată în 24 de rate lunare egale de 23 560 de lei, la un curs al coroanei cehoslovace de 4,56 lei. În acest fel, creanța, care urma să fie plătită prin „Comerțul Zahărului”, se reducea în mod real cu 60%, deoarece cursul coroanei cehe, de 4,56 lei, era cu aproape un leu mai mic decât cursul oficiale de clearing⁵⁶.

Problema obținerii unor credite, mai ales în anii crizei economice, era deosebit de dificilă, iar rambursarea lor aproape imposibilă, datorită dobânzilor mari și a lipsei de lichidități, în condițiile menținerii unor stocuri de zahăr greu vandabile. În decembrie 1930 au debutat raporturile fabricii din „Ițcani” cu Banca Națională a României, moment în care Banca „Moldova” a reescontat acceptele ce le deținea la această societate, în valoare de opt milioane de lei, sumă care a ajuns la 92 950 000 lei în 30 septembrie 1931. Într-un singur an, „în urma stăruitoarelor cereri ale Băncii Naționale a României”, Fabrica de Zahăr „Ițcani” a achitat nu mai puțin de 28 490 000 lei, efort care „a sleit complet disponibilitățile (financiare, n. n. – M.-A. C.) Societății «Ițcani»”, care a fost nevoită astfel să se adreseze Societății Naționale de Credit Industrial pentru finanțarea campaniei de lucru⁵⁷. Conducerea B.N.R. a profitat de faptul că solvabilitatea Societății „Ițcani” era periclitată și a trimis pe adresa acesteia două scrisori, la 12 septembrie și 20 octombrie 1933. În ultima scrisoare se preciza, pe un ton ultimativ, că, „dacă până la data de 1 No[i]embrie crt. nu ne veți prezenta toate actele necesare în vederea perfectării actului de cesiune asupra întregului teren, fabricii și asupra instalațiilor ce posedăți în comuna Ițcani, vom proceda imediat la executarea creanței noastre”⁵⁸.

Conducerea fabricii de zahăr a fost nevoită să adopte un plan sistematic de achitare a datoriei sale către B.N.R., „fără grija unor scadențe peste puterile ei financiare”, drept pentru care a trimis, la 26 iunie 1933, Guvernatorului B.N.R. un *Memoriu* prin care solicita amortizarea datoriei sale, care se ridica la 68 260 000 lei, în termen de 18 ½ ani, cu începere de la 1 ianuarie 1934. Pentru garantarea plății la termen a cotelor de amortizare, urma să se înscrie în favoarea B.N.R. o ipotecă de rangul II asupra tuturor bunurilor Societății⁵⁹. În vederea stabilizării situației financiare s-au redus la maxim cheltuielile, în ianuarie 1934 inginerul Th. Iacobovici recomandând Consiliului de Administrație „accentuarea măsurilor de extremă economie luate până acum, recurgând la o nouă amputare a salariilor (deja reduse) și la o reducere a personalului Societății”⁶⁰.

Criza economică a provocat în România o scădere cu până la 61% a prețurilor en-gros ale producătorilor agricoli și 44% pentru cele ale produselor industriale⁶¹. În cursul anului 1933 întreprinderea din Ițcani a obținut următoarea

⁵⁶ *Ibidem*, p. 175.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 78–79.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 81–82.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 92–93.

⁶¹ „Buletinul Bursii București”. București. anul V. nr. 9. septembrie 1933. p. 4.

producție, în funcție de sortimente: 1 521,4 tone zahăr cubic, 3 013,3 tone zahăr tos, 1 251,2 tone melasă și 1 100 tone borhot uscat⁶². Valoarea producției întreprinderii în 1933, socotită după prețul de vânzare (loco fabrică) a mărfurilor produse, a fost de 104 657 616 lei, având următoarele componente: a) valoarea materiilor prime (loco fabrică) consumate – 28 091 727 lei; b) valoarea totală a salariilor plătite personalului de conducere și ajutor, lucrătorilor și ucenicilor – 5 830 870 lei; c) valoarea totală plătită pentru curentul electric utilizat din afară și combustibilului consumat – 3 230 136 lei; d) valoarea totală a impozitelor plătite – 992 495 lei; e) diverse alte posturi: dobânzi, amortizări, beneficii etc. – 66 512 388 lei⁶³. În concluzie, valoarea producției Societății „Ițcani” a scăzut la aproape 1/2 față de anul 1929, când se ridica la 179 327 563 lei⁶⁴.

La începutul campaniei de fabricație 1933/1934, marile fabrici din țară au redus prețul zahărului la 20 de lei/kg, preț care era sub cel de producție. Scăderea prețului la zahăr în urma desființării cartelurilor a silit Societatea „Ițcani” să vândă la prețul de concurență, situație care a dus la un minus în încasări de 30 milioane de lei⁶⁵. În cadrul Adunării generale a acționarilor, din 31 martie 1934, s-a constatat că, „la vânzarea zahărului vechi am avut de suportat pagube enorme, întrucât prețul zahărului a fost hotărât de Guvern la 28 per. kg, deși am fost obligați a plăti sfecla cu Lei 13 600 vagonul, corespunzător unui preț de zahăr de Lei 36,75 kg”. Totodată, zahărul din stocul vechi a fost vândut la „prețul de concurență”, care a variat de la 28 la 19,50 lei pe kg⁶⁶.

Toate acestea explică pierderile în valoare de 10 366 941 lei înregistrate de Societatea „Ițcani” (prin adăugarea pierderilor din anul precedent, paguba totală se ridica la impresionanta sumă de 26 513 676,50 lei) care, în comparație cu situația celorlalte fabrici de zahăr din țară, „sunt mai puțin grave”⁶⁷. În încheiere, s-a tras concluzia că a fost „un an de sacrificii”, care s-a caracterizat prin deprecierea unor mari cantități de zahăr din stoc, reducerea producției, „vânzarea dezordonată” și „în pagubă”⁶⁸. Piața internă, formată dintr-o populație legată de sectorul agricol, grav lovit de criză, în procent de aproximativ 80%, nu era capabilă să absoarbă întreaga producție de zahăr. Astfel, consumul de zahăr pe cap de locuitor s-a redus la 4,5 kg în 1935–1936, și a urcat ușor la 5,4 în 1937–1938, cu mult sub cel de dinaintea declanșării depresiunii economice⁶⁹.

Prin intermediul Legii zahărului s-a instituit un control asupra producției și desfacerii acestui produs și a celor derivate. Consumul intern era stabilit anual de

⁶² A.N.I.C., Fond Ministerul Industriei și Comerțului. Direcția Statistică Industrială, d. 622/1929–1940, *Statistica industrială – 1933*, p. 37v.

⁶³ *Ibidem*, p. 38.

⁶⁴ *Ibidem*, *Statistica industrială – 1929*, p. 7.

⁶⁵ S.J.S.A.N., Fond Primăria județului Suceava, d. 2/1928–1948, p. 84.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 25–26.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 27.

⁶⁹ *Enciclopedia României*, vol. IV. București 1943, n. 922.

către Oficiul de vânzare al zahărului și Ministerul de Finanțe, care urmau să constate și data când întreaga cantitate a fost complet desfăcută. Din acest moment și până la sfârșitul anului, fabricile beneficiau de reduceri progresive de taxe „pentru cantitățile de zahăr puse efectiv în consumație peste media stabilită proporțional cu cota lor de participare la vânzarea totală în întreaga țară”⁷⁰.

Conducerea Societății „Ițcani” era conștientă de faptul că această concurență „ucigătoare” de pe piață, dacă ar continua, era în măsură să ducă la ruinarea industriei autohtone de zahăr. Având în vedere „înfrânarea acestei ofensive din partea societăților cu capital străin”, care aveau avantajul de a nu plăti dobânzi, ca în cazul întreprinderilor românești, Directorul General Alexander Tileman-Pruncul, ce avea și calitatea de deputat în Parlament, a contactat o serie de oficialități și reprezentanți ai industriei zahărului⁷¹. Împreună cu I. V. Stârcea au avut convorbiri cu ministrul Industriei și un subsecretar de stat, susținând necesitatea încheierii unui nou acord de vânzare între fabrici. Acesta din urmă a atras atenția că Societatea „Ițcani” reprezintă „un capital important românesc, atât ca acționari, care sunt toți români, cât și ca (sic!) creditori – Banca Națională și Banca Românească – că este vorba și de interesele unei importante categorii de cultivatori din Bucovina și din Nordul Moldovei, a cărei protejare se impune prin toate mijloacele”⁷².

La 15 martie 1934 fabricile de zahăr au ajuns la un acord privind încetarea concurenței dintre ele și la „o îmbunătățire a prețurilor”⁷³. Din anumite motive, acesta nu a fost un contract de cartel, ci s-a mărginit la un *Gentlemen's agreement*, care a fost acceptat de toate fabricile. În iulie 1934, când trebuia să fie semnat contractul definitiv, a intervenit „defecțiunea” fabricii din Timișoara, conducerea acesteia considerând că persoanele ce au reprezentat-o la prima întâlnire nu au avut mandat. Fără participarea fabricii bănățene, Societatea „Danubiana” a refuzat semnarea acordului și a trecut la reducerea prețurilor. Astfel, din această lună a debutat o nouă perioadă de concurență, ce a făcut ca piața să fie „complet desorientată și foarte rezervată, așa că chiar (sic!) la prețuri reduse vânzările merg foarte greu”⁷⁴.

În anul 1934, conducerea Societății „Ițcani” a luat măsuri pentru înființarea de depozite proprii de zahăr în următoarele orașe: București, Iași, Piatra Neamț, Ploiești, Constanța, Bacău, Bârlad, Vaslui, Tecuci, Râmnicu Sărat, Buzău, Botoșani, Brașov, Chișinău, Cernăuți, Siret, Storjineț, Galați, Brăila, Lujeni, Coțmani, Orhei, Soroca și Florești. Prin aceasta se spera să se facă față scăderii continue a prețului zahărului, iar cu sprijinul responsabililor de depozite, „oameni

⁷⁰ C. Hamangiu, *Codul General al României. Legi uzuale*, vol. XXI, 1933, București, 1934, p. 261.

⁷¹ S.J.S.A.N., *Fond Primăria județului Suceava*, d. 1/1927–1936, p. 92.

⁷² *Ibidem*, p. 103–104.

⁷³ *Ibidem*, d. 2/1928–1948, p. 3.

⁷⁴ *Ibidem*, d. 1/1927–1936, n. 121.

serioși și introduși în piețele lor”, să se desfacă până la sfârșitul anului, la prețul concurenței, o cantitate de 100–120 de vagoane⁷⁵. Astfel, se evitau intermediarii de tipul firmei „Zuhag” S.A.R. Rădăuți, care avea ca obiect de activitate achiziționarea și vânzarea produselor și derivatelor de zahăr⁷⁶. În cadrul acestui demers, credem că merită remarcat efortul de a pătrunde pe piața din nordul Bucovinei, dominată de grupul puternic de fabrici de zahăr de la Lujeni, Jucica și Crisciatic. Campania de prelucrare din acel an a durat 61 de zile (între 16 octombrie și 16 decembrie) și a avut următorul rezultat: 490 vagoane de zahăr, 18 vagoane de zahăr alb, 5,6 vagoane de zahăr brut, 157 vagoane de melasă, 120 vagoane de borhot uscat⁷⁷.

Deoarece industria zahărului continua să se găsească într-o situație „aproape desnădăjduită”, s-au purtat tratative dificile pentru reconstituirea cartelului, întrerupte în câteva rânduri, la care au participat, din partea Societății „Ițcani”, Th. Iacobovici și A. W. Dinerman. La 15 decembrie 1934 s-a ajuns la o convenție definitivă, pentru o perioadă de cinci ani, privind constituirea Societății „Comerțul Zahărului” S.A.R., cu un capital de 20 milioane de lei, la care fabrica din Ițcani participa cu un capital echivalent cu cota ei de vânzare, care era de 4,464%⁷⁸. De la această dată concurența între fabrici a încetat și a început „un regim de vânzarea normal”⁷⁹.

Fabrica de Zahăr „Ițcani” S.A.R. avea o situație specială care o individualiza în cadrul industriei de profil din țară. Așa după cum s-a subliniat și în ședința Consiliului de Administrație din 6 mai 1936, unitatea „*este singura întreprindere în industria zahărului cu capital pur românesc* (s. n. – M.-A. C.) în care de altfel B.N.R. este direct interesată, posedând un pachet important de acțiuni ale Soc[ietății] «Ițcani»”⁸⁰. Totodată, fabrica dispunea de o singură unitate de producție care, pentru a fi rentabilă, trebuia să comercializeze anual cel puțin 450 vagoane de zahăr, în condițiile concurenței acerbe din partea cartelurilor care dominau piața⁸¹. În acest context, conducerea întreprinderii constata „cu regret” că, și în acel an, bilanțul (pentru exercițiul financiar 1934/1935) s-a soldat cu o pierdere de 5 322 285 lei, deoarece timp de patru luni s-au vândut 190 vagoane de zahăr cu prețul mediu de 22,20 lei, cu doi lei sub prețul cartelului⁸².

Datorită posibilităților reduse de export, producția de zahăr a urmat linia descendentă a consumului intern, care a scăzut în ultimii ani la o medie de 9 000 de vagoane anual. Cu toate acestea, în campania 1935–1936 s-au produs 12 168

⁷⁵ *Ibidem*, d. 1/1927–1936, p. 134.

⁷⁶ „Buletinul Oficial al Camerei de Comerț și Industrie Cernăuți”. Supliment, nr. 9, 1931, p. 57.

⁷⁷ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 1/1927–1936, p. 129.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 127.

⁷⁹ *Ibidem*, d. 2/1928–1948, p. 31.

⁸⁰ *Ibidem*, d. 13/1936, p. 12.

⁸¹ *Ibidem*, p. 6v.

⁸² *Ibidem*, p. 1.

vagoane de zahăr. Dacă în anul 1931 producția de zahăr a României a fost de 41 000 tone, în anul 1935 a ajuns la 121 676 tone⁸³. În aceste condiții și în depozitele fabricii din Ițcani exista, la 30 septembrie 1935, un stoc de 228 vagoane de zahăr rămase din campania precedentă. Conducerea Societății „Ițcani” a apreciat consumul intern la 8 500 vagoane de zahăr, din care cota-parte a fabricii bucovinene era de 380 de vagoane. În consecință, peste un an, era posibil ca stocul să se ridice la 380 de vagoane, „adică cantitatea necesară pentru acoperirea vânzărilor noastre pentru un an întreg viitor”⁸⁴. Acest surplus crea mari probleme care, potrivit lui A. W. Dinerman, puteau fi rezolvate doar pe trei căi: a) oprirea pe timp de un an a fabricii; b) prelucrarea unei cantități reduse de zahăr, în curs de trei-patru ani, pentru amortizarea stocului de zahăr; c) găsirea unui debușeu în străinătate.

Prin exportul, la „un preț acceptabil”, a excedentului de producție, fabrica urma să lucreze la capacitatea normală pentru acoperirea consumului intern, ceea ce „ar mai atrage după sine o lichiditate atât de necesară societății noastre”. Pentru a fi rentabilă, întreprinderea trebuia să producă 300 vagoane de zahăr, ipoteza opririi fabricației fiind respinsă, pe motiv că „ar avea rezultate dezaastroase”⁸⁵. Problema exportului nu putea fi rezolvată în timp scurt, astfel că D. Angelescu a fost însărcinat ca la viitoarea întâlnire cu guvernatorul B.N.R. „să caute să obție avantajele ce ar putea să le acorde B.N.R. pentru un eventual export”⁸⁶. Avantaje substanțiale erau prevăzute și de Legea zahărului din 1933, care prevedea că „zahărul destinat exportului și efectiv exportat este scutit de taxe”⁸⁷. Fabrica de Zahăr din Ițcani a început să exporte, începând cu anul 1932, melasă în Ungaria și Danzig, respectiv borhot în Cehoslovacia⁸⁸. Valoarea comercială a mărfurilor exportate de fabrică în cursul anului 1933 a fost de 1 094 075 lei⁸⁹.

Semnele marii crizei economice s-au făcut simțite în Bucovina mai devreme, datorită prăbușirii exportului cu lemn și cereale, care își avea drept principal debușeu Germania. La conjunctura internațională profund defavorabilă s-au adăugat efectele industrializării rapide din perioada postbelică, fără dezvoltarea unei piețe interne capabilă să absoarbă producția acesteia și concurența acerbă a capitalului străin.

În contextul menționat, Societatea „Ițcani”, la fel ca întreaga industrie a zahărului din țară, a intrat în cercul vicios al supraproducției cu consecințe economico-financiare devastatoare. Scăderea consumului intern de zahăr a dus la o

⁸³ *Enciclopedia României*, vol. III, București, 1939, p. 990 și urm.

⁸⁴ S.J.S.A.N., Fond *Primăria județului Suceava*, d. 1/1927–1936, f. 173.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 173–174.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ C. Hamangiu, *Codul General al României. Legi uzuale*, vol. XXI, 1933, București, 1934, p. 261.

⁸⁸ A.N.I.C., Fond *Ministerul Industriei și Comerțului. Direcția Statistică Industrială*, d. 622/1929–1940, *Statistica industrială – 1936*, p. 40v.

⁸⁹ *Ibidem*, *Statistica industrială – 1933*. p. 38.

reducere graduală a prețului zahărului, conflicte între cultivatorii de sfeclă și producătorii de zahăr, dar și între aceștia din urmă, care, pentru a evita libera concurență, au format diverse carteluri, mai mult sau mai puțin efemere. Aplanarea acestor disensiuni printr-un cadru legislativ special a atras intervenția statului în ceea ce privește producția și desfacerea zahărului, politică care nu a fost întotdeauna favorabilă fabricanților.

Societatea „Ițcani”, o întreprindere mică, dispunând de capital exclusiv autohton, pe o piață dominată de marile carteluri, a receptat din plin șocul crizei economice mondiale. Grevată de mari datorii financiare, întreprinderea suceveană a fost silită să-și reducă sau chiar să întrerupă producția (în perioada 1931–1932), să recurgă la reduceri drastice de personal și amputări salariale. O lovitură în plus, la nivel managerial, a fost reprezentată de decesul administratorului-delegat și fondator al Societății, W. Dinerman.

În acești ani deosebit de dificili pentru mediul de afaceri, vor fi adoptate – în condițiile uzurii morale și fizice a utilajelor și tehnologiei folosite – primele măsuri de modernizare și sporire a competitivității. În vederea depășirii dificultăților cu care se confrunta în privința plății unor datorii mai vechi și obținerea unor noi credite, Societatea „Ițcani” a intrat în legături financiare cu Banca Națională a României, direcție care va fi urmată cu consecvență și în anii următori.